

УДК 330.342:332.252.4

В. В. БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ,
*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри
політичної економії та менеджменту,
Національна металургійна академія України*

БУРГ КРУММЕССЕ НА РОЗДОРІЖЖІ ВІКІВ: ПОЛІТИЧНО-ЕКОНОМІЧНІ НАРАТИВИ

У статті розглядаються політично-економічні проблеми колонізації територій Західної Балтики. Проаналізовано особливості економічної еволюції Лауенбургу, Стормана та Любеку у першій половині II тисячоліття. Показано специфіку становлення, функціонування та розвитку господарства ріттерів та раубріттерів Західної Балтики на прикладі бургу Круммессе. Визначено основні джерела доходів у різних лицарських господарствах, їх залежність від політичної ситуації. Розкрито роль Ганзи та значення зовнішньої торгівлі для процвітання господарств ріттерів та раубріттерів у XIII-XV століттях.

Ключові слова: бург Круммессе, економічна історія, Ганза, господарства ріттерів та раубріттерів.

Постановка проблеми. Величезний, досі ще не оцінений у повному обсязі внесок у економічне, політичне, культурне життя земель, що колись входили до складу Російської імперії, належить вихідцям із остзейських губерній. Культура ведення господарства, поширена на теренах Курляндії, Земгалії, Ліфляндії, Естляндії та Езелю, з певними змінами переносилась на землі півдня та сходу імперії, пристосовувалась до нових кліматичних умов та місцевих традицій, збагачуючи їх та сприяючи зростанню ефективності застосування наявних ресурсів і підвищенню продуктивності праці. Втім, у цьому розрізі остзейські губернії займали безперечно лідируючі позиції лише в межах імперії. Але слід констатувати, що генерація інновацій відбувалась, у першу чергу, поза кордонами Російської імперії. Провінції Східної Балтики відігравали і, безсумнівно, у надзвичайно результативній формі, але лише роль посередника, передатної ланки у обміні між Заходом та Сходом. Принципи ефективного господарювання, способи підвищення продуктивності рільництва, тваринництва, лісового господарства, промисловості, різноманітні модернові технології тощо місцевими виробниками зі Східної Балтики активно

залучались, насамперед, у процесі культурного та економічного трансферу із цивілізаційно близькими країнами Західної Балтики. Проте проблематика історичного політично-економічного розвитку цих земель, на жаль, досить нечасто впадає до фокусу досліджень сучасних вітчизняних науковців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В українській економічній науці актуальні питання політичної та господарської еволюції Східної та Західної Балтики на поточний момент залишаються, на жаль, ще недостатньо розробленими. Проте у даний царині вже протягом декількох сторіч напружено працюють численні дослідники з Данії, Естонії, Латвії, Литви, Німеччини, Польщі, Швеції та Фінляндії, зосереджуючи свою увагу на національних та міжнаціональних аспектах історичного, економічного, культурного розвитку країн балтійського басейну. Особливо значний та вагомий внесок у розробку цієї проблематики належить широко знаним у світі науковцям Леоніду Арбузову-старшому, Альфреду Бюттнеру, Густаву Зоммерфельдту, Петеру фон Коббе, Карлу фон Неттельбла, Вольфгангу Пранге, Михаелю фон Таубе, Астафу фон Тронзее-Розенеку, Ернсту Ферінгу, Едуарду фон Фірксу, Арміну фон Фолькерзаму, Ернсту Штрельке [1, 2, 3, 5, 7, 9, 14] та багатьом іншим. Проте, незважаючи на багаторічні наукові розвідки у цій царині цілої когорти видатних дослідників, окремі питання політично-економічного розвитку Східної та Західної Балтики все ще залишаються недостатньо висвітленими. Зокрема, це стосується проблематики комплексного розгляду історичної, політичної, економічної та культурної еволюції в межах бургів, розташованих на теренах Західної Балтики на прикладах конкретних господарюючих одиниць.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті виступає комплексне дослідження політично-економічної еволюції бургів Західної Балтики в умовах взаємопоширення колонізаційних хвиль на західне та східне узбережжя Балтійського моря, цивілізаційного та торгівельного протистояння й співпраці між балтійськими державами протягом першої половини II тисячоліття на прикладі бургу Круммесе.

Виклад основного матеріалу. Поступове заселення західного узбережжя Балтійського моря на зламі першого та другого тисячоліть відбувалось із декількох боків. Із заходу на майже незаселені терени сучасного Стормана та Лауенбурга окремими групами рухались фризи, із півночі – мешканці Ютландії та зі сходу поступово поширювались поселення західних слов'ян. Найбільш організованим був рух із півдня та південного заходу – із околиць Гамбурга та Ферденського єпископату. При цьому церков виступала у ролі одного з головних ініціаторів колонізації, сприяла ефективному згуртуванню переселенців, реалізовувала численні місіонерські програми серед перших

населяників нових земель, ставала на заваді продовженню відправлень традиційних кровожерливих та антигуманних ритуалів [5, с. 24]. Колоністи несли з собою нові технології у будівництві, обробці глевких та піскових ґрунтів, створені дренажних систем, рубці лісів тощо.

Ефективні способи обробки малородючих та заболочених земель поширені на драглистих рівнинах Фрисландії, навколо Гамбургу та низовинах Рейну, були цілком придатними для застосування на західному узбережжі Балтійського моря. Населення селищ, що утворились на території нових марок було змішаним, що можна прослідити, як за гідронімами, так й безпосередньо за топонімікою селищ. Незважаючи на перевагу у технологічному плані фризьких та саксонських переселенців, у селах навіть через декілька століть після початку активної колонізації, як свідчать історичні документи, значну частину населення складали слов'яни. Особливо значна їх кількість спостерігалась «у парафіях Шлагторф, Карлов, Вустін, Кресдорф, Гутов, Русе, Паркетін, Круммессе, Нінкірхен, Хагенов, Рене, Фітелюббе» [5, с. 152-167]. Слов'янське походження, за окремими дослідженнями, має і назва бургу Круммессе (Круммесце / Кроммесце), що означала «склад, місце збереження краму, кромне місце».

Вперше парафія Круммессе згадується, за свідченнями різних старожитніх джерел, що збереглись до теперішніх часів, або у 1154 р., або у 1194 р. При цьому останній погляд є більш поширеним [8, с. 2050-2052] у німецькій історіографії і саме остання дата офіційно вважається датою заснування Круммессе. Прикметне, що одним із свідків угоди рацебурзького єпископа Ізфрідуса з населенням про виокремлення парафій та розподілу доходів від них між єпископатом та церквою виступав представник родини Віттенборгів – Вольдемарус [8, с. 2052], нащадки якої Тралови-Круммессе у майбутньому стали власниками більшості земель у парафії Круммессе.

Контроль над бургом Круммессе спочатку отримав єпископат, а потім – представники родини Тралов, зокрема лицар Генріх Тралов. Вже у 1230 р. він отримував половину десятини з «Німарку і Стохельсдорфу, половину десятини з Кронсфорде, Круммессе та Пукендорфу» [10]. За сфрагістичними дослідженнями сім'я Тралов входила до складу дуже розгалуженої спільноти родин, емблемами яких був знак стріли, так званих Пфайлів або Штралів, досить близько споріднених із слов'янським родом Ніклотингів з Мекленбургу. Посилення серед трансальбінгів впливу роду Тралов пов'язане з отриманням лицарем Генріхом Тралов-Круммессе почесної та доволі економічно вигідної посади пінцерни при володарі Лауенбурзької держави. Під орудою пінцерни або мундшенка за чинними нормами тих часів опинялись усі маєтності Лауенбургу, що мали забезпечити дозвілля, розваги, харчування та побут

герцога, відігравали визначальну роль у інтендантських постачаннях до його двору.

Економічна влада власників бургу Круммессе зростала протягом кількох поколінь. У другій половині XIII століття вони отримували раз за разом посаду пінцерни, що майже набула для їх роду статусу спадкової. Вони часто репрезентували інтереси герцога Лауенбурга на зовнішньополітичній арені, візували внутрішні та зовнішні договори Лауенбурзької держави. Один із членів родини власників Круммессе отримав право виступати у ролі повноважного представника герцога на імператорських виборах у Вормсі у 1308 р.

У першій половині XIV ст. бург Круммессе контролював навколишні маєтки Касторф, Блісторф, Гринау, Рондесхаген, Клемпау, Шенкенберг, Кронсфорт, Нінмарк, Шретстакен, Вульфсдорф тощо. Його власники стали у політичному та економічному сенсі одними з найпотужніших господарів серед північних трансальбінгів. Цьому надзвичайно сприяло, з одного боку, дуже вдале географічне знаходження бургу Круммессе на головному соляному шляху між багатими ганзейськими містами Гамбургом та Любеком (рис. 1) та, з іншого, відносно родючі для умов півночі сільськогосподарські землі, розташовані навколо нього.

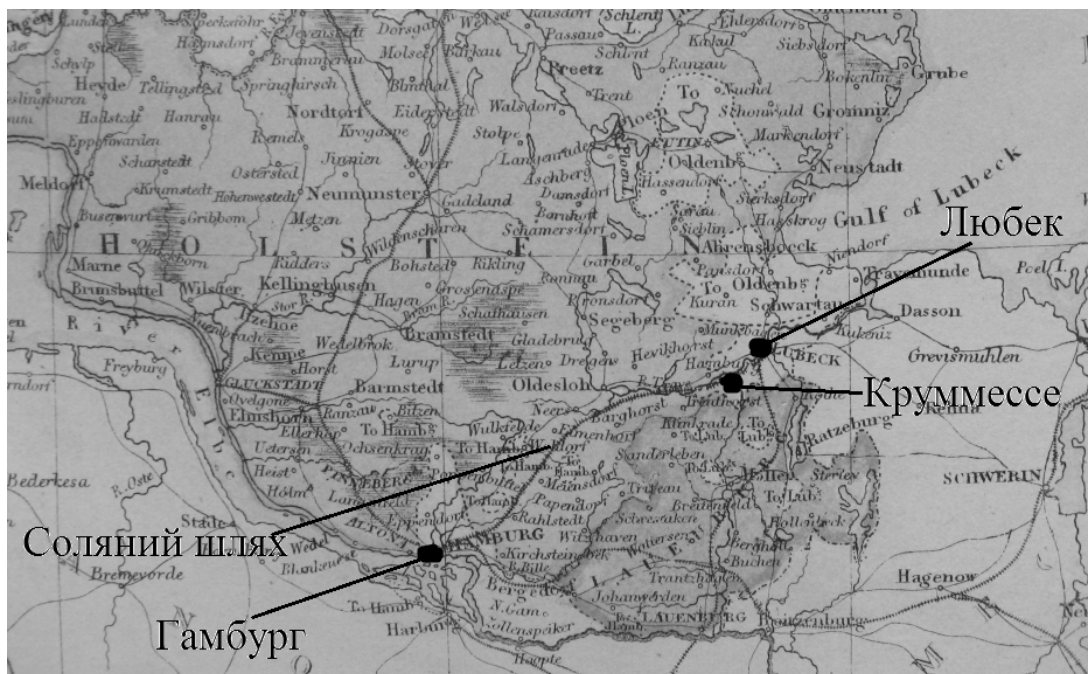

Рис. 1. Розташування бургу Круммессе на соляному шляху

Про виняткову політичну та економічну важливість цього регіону навіть у більш пізній епохи може свідчити надзвичайна навіть для Німеччини (для правників якої сторічні процеси не є особливою дивиною) тривалість

юридичної тяганини щодо контролю над ним між Любеком та герцогством Лауенбург, що відбувалась в межах «Мьольнського процесу», який розпочався у 1609 р. і остаточно завершився лише у 1770 р. (правові ж колізії, як подальша передумова його ініціювання, були закладені ще у другій половині XIV ст.) [5, с. 221-222].

Зростанню могутності бургу Круммесе сприяла й виважена політика його власників. Вздовж соляного шляху, навколо міст Гамбургу та Любеку розташувалось багато замків раубріттерів, які основний дохід отримували не від експлуатації сільськогосподарських угідь, а завдяки контролю над торгівельними шляхами та одержуванню відповідних митних та інших компенсацій від купців. Навмисне нав'язливе слідування за караванами негоціантів, штучне псування доріг, вимагання плати за переїзд були найбезневиннішими вчинками раубріттерів Стормана та Лауенбургу. Для нічних годин тієї епохи цілком звичними були випадки озброєних нападів на купців, організованих раубріттерами, на транспортних артеріях Гольштейну та Нижньої Саксонії панували так звані «Ritter des Mondscheins».

У цьому ракурсі стратегія відмови від грабіжницьких акцій щодо любекських купців, яку сповідували власники бургу Круммесе, виявилась далекоглядною. Об'єднані сили торгівельних міст та Саксен-Лауенбургу протягом XIII-XIV століть знищили більшість раубріттерів та зруйнували їх замки. Відомості про подібні операції проти лицарів постійно зустрічаються на сторінках манускриптів тих часів. Проте бург Круммесе та його власники за цих умов продовжували процвітати, отримуючи як наслідок свого зручного розташування (рис. 2) та зваженої господарської політики додаткові прибутки від жвавої торгівлі між Любеком, Гамбургом, Бременом та містами південної Німеччини.

Втім Чорна пошесть, що прокотилася у першій половині XIV ст. країнами Європи, стала причиною катастрофічного згортання активної господарської діяльності, призупинення сільськогосподарської колонізації та стрімкого скорочення грошових доходів бургу Круммесе. Значних трат понесла родина його власників у 1358 р., коли бург Круммесе під час війни був розорений гольштинцями [6, с. 91].

До того ж надто фатальною виявилась підтримка родиною власників Круммесе короля Вальдемара IV Аттердага у датсько-ганзейських війнах 1361-1365 та 1367-1370 рр. (спочатку досить успішних для останнього, але невдалих у кінцевому підсумку), що призвело до різкого послаблення їх політичних та економічних позицій у Західній Балтиці. Негативні наслідки не забарились.

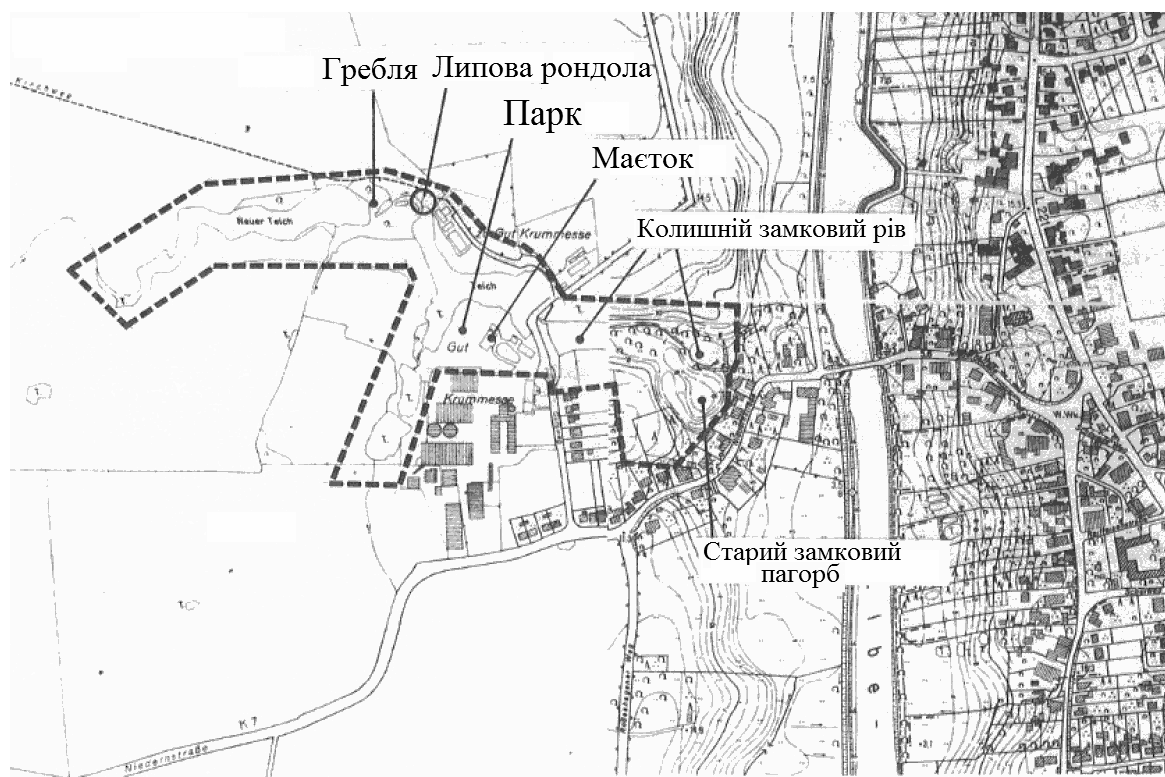

Рис. 2. Схема розташування бургу Крумmesse [4, с. 2]

У 1377 р. лицар Еггердт фон Крумmesse та есквайр Йоханнес фон Крумmesse за угодою з герцогом Саксен-Лауенбурзьким Еріхом III продали маєток Крумmesse Арндту Старке за 240 марок із застереженням, що вони мають право на його повернення протягом наступних 20 років. У 1382 р. брати фон Крумmesse отримали від Арндта Старке додатковий платіж у 160 марок та ще 200 марок, але вже з умовою передання йому також під заставу маєтку Касторф на найближчі 40 років. Половину Крумmesse та Кронсфорде, що й зараз входить до складу Любека, у 1379 р. придбав любекський ратман Сегебодо Кріспін III, визначивши тим самим на багато століть розташування кордонів між Лауенбургом та Ганзою.

За часи контролю над Крумmesse Арндта Старке та його наступника ратмана та бургомістра Любека Тідеманна фон Штеена у маєтку було проведено низку будівельних та інших заходів, що мали покращити як умови проживання у ньому, так й його господарську цінність. Тідеманн фон Штеен був відомий як чудовий менеджер, незмінний учасник усіх важливих зборів представників Ганзи, безкомпромісний прибічник активної політичної та економічної взаємодії з іншими містами-державами, поживавлення морської торгівлі зі Східною Балтикою. Наслідком його господарської діяльності стало підвищення викупної ціни Крумmesse на 10 листопада 1432 р. до 700 марок, що ускладнило повернення маєтку господарям.

Водночас у війні ганзейських міст із датським королівством 1426-1435 рр. (так званої, «війни за зундське мито») Любек зайняв непримириму позицію щодо останнього, очоливши коаліцію Ганзи. Саме під головуванням Тідеманна фон Штеена об'єднаний флот Ганзейського союзу наніс нищівну поразку флоту короля Еріка VII Датського у битві під Ересунном, визначивши тим самим результати тривалого протистояння королівської влади та торгових міст на півночі Європи. Водночас брати Йоханнес, Гердт та Хартвіг фон Круммессе зайняли протилежну позицію, традиційно підтримавши у конфлікті Данії та Ганзи саме Еріка VII. Триумфальна перемога у цій війні союзу ганзейських міст позбавила їх можливості повернути у власність маєтки та змусила залишити рідні місця.

Остання згадка про фон Круммессе на теренах Лауенбурга датується 1447 р. Подальша історія їх представників продовжується вже у більш східних регіонах. Так, починаючи з 1409 р. їх діяльність фіксується у Лівонії (лицар Кьорстен із маєтками Шмьоллінген та Вольгунд) [3, с. 40], а з 1447 р. – у Бранденбурзі (у Земельній книзі імператора Карла IV згадуються представники родини – Бетке, Тидіке, Арнд, Хьоніг та Ебель із належними їм селами Весендаль, Розенталь, Байерсдорф та Гогенштайн). При цьому слід зазначити, що активна участь членів родини у економічному, духовному та політичному житті держав, розташованих на схід від Ельби, спостерігалась, із певними проміжками, і раніше, починаючи з першої половини X століття. Так, наприклад, за свідченням літописців, вони були одними із співорганізаторів операції з переходу Бранденбурга на Гафелі у 920-х рр. під владу короля Генріха I, декілька представників сім'ї отримали статус співзасновників Берліну тощо.

Втім, слід зауважити, що у певній мірі самостійна політична та економічна історія лицарського бурга Круммессе на цьому знаходить своє остаточне завершення. Розвиток парафіяльного села Круммессе, й досі розділеного між ганзейським містом Любеком та герцогством Лауенбург, протягом наступних століть вже позбавлений запеклої політичної боротьби, характерної для минулих років. Лицарський бург як такий, що становив певну загрозу для міста, був поступово ліквідований (рис. 3) – остаточно мури були знесені лише у добу Тридцятирічної війни.

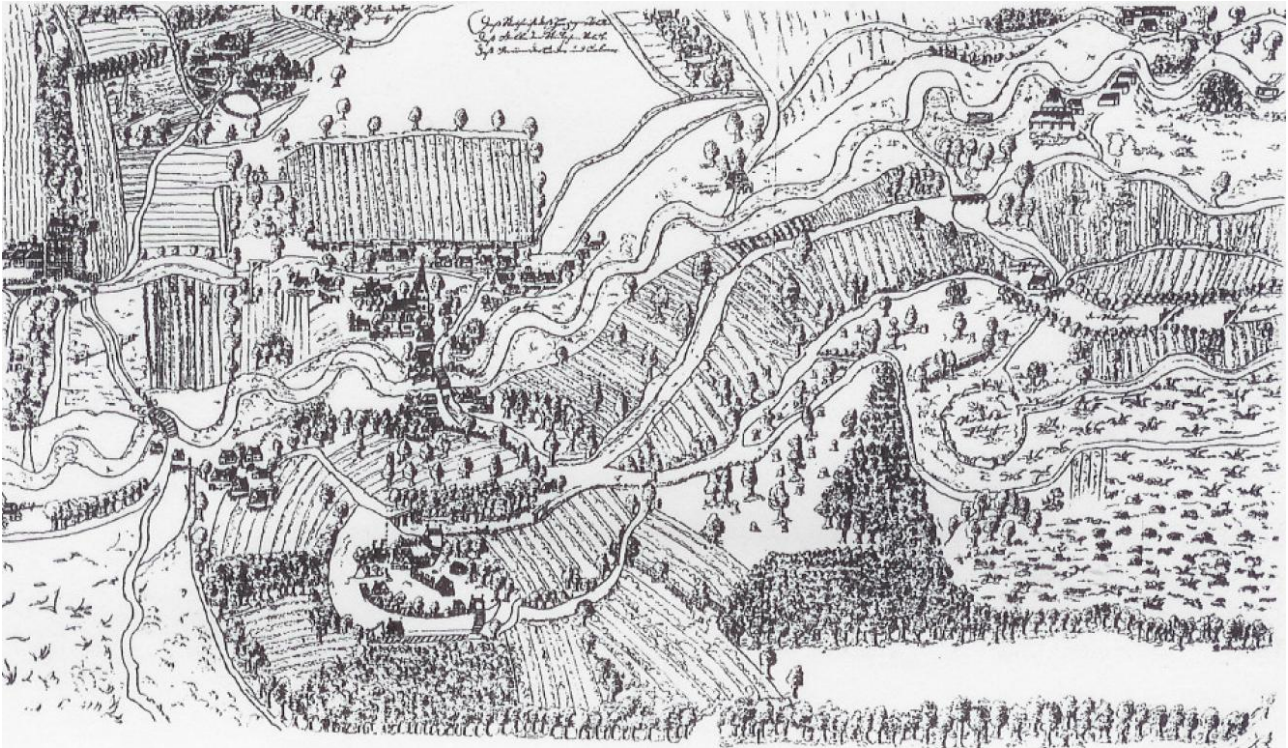

Рис. 3. Схематичний вигляд Круммессе у 1660 р. [4, с. 4]

І хоч на час складання рисунку, як видно, замковий рів ще залишався у досить доброму стані, але епоха панування раубріттерів вже безповоротно минула. На даний момент від колишнього бурга Круммессе залишився лише старий замковий пагорб та давно зарослий та замулений ставок на місці колишнього захисного рову. Проте велике село Круммессе, що розташувалось навколо залишків бургу, пережило усі соціально-економічні катаклізми, що стались за його тривалу 800-річну історію та продовжує процвітати у XXI столітті.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Історія політично-економічного розвитку бургу Круммессе є достатньо типовою для багатих лицарських замків Померанії, Мекленбургу, Сторману та Гольштейну. Їх розташування поблизу балтійського узбережжя та потужних торгових центрів Ганзейського союзу детермінувало досить раннє включення до товарного виробництва у сільському та лісовому господарстві, розвитку промислів та участі у торговельних операціях. Економічна та політична конкуренція із сусідами ставала важливим фактором прискорення технологічного прогресу, опанування нових знань та можливостей, формувала значний прошарок ініціативних, схильних до новаторської діяльності людей. Саме такі особистості, що належали до різних етнічних та поліетнічних груп, виконували у подальшому культуртрегерську місію у Східній Балтиці, імплантуючи, водночас, новий цивілізаційний досвід, отриманий у процесі культурного взаємообміну на Сході, у цивілізаційну матрицю Західного світу. Подальші

наукові розвідки мають на меті розкриття особливостей такого взаємно збагачуючого культурного трансферу між Західною та Східною Балтикою на прикладі Курляндії, Ліфляндії та Земгалії.

Список використаної літератури

1. Büttner A. Die Vereinigung des Livländischen Swertbrüderordens mit dem deutschen Orden / A. Büttner // Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands, heraus. von der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostsee-Provinzen Ruslands. – Riga: N. Kymmels Buchhandlung, 1865. – B. I., H. I. – S. 3-75.
2. Die Slawen in Deutschland. Geschichte und Kultur der slawischen Stämme westlich von Oder und Neiße vom 6. bis 12. Jahrhundert. Ein Handbuch / Herausg. J. Herrmann. – Berlin: Akademie-Verlag, 1970.
3. Fircks E., Freiherr von. Die Ritterbanken in Kurland nach dem Original-Protokolle von 1618-1648 / E. Freiherr von Fircks // Jahrbuch für Genealogien, Heraldik und Sphragistik. 1895. – Mitau: J. F. Steffenhagen und Sohn, 1896. – S. 1-109.
4. Gut Krummesse // Historische Kulturlandschaften in Lübeck. – Lübeck, 1992. – 4 s.
5. Kobbe P., von. Geschichte des Herzogtums Lauenburg / P. von Kobbe. – Göttingen: F.E. Huth, 1821. – T. I. – 434 s.
6. Kobbe P., von. Geschichte und Landesbeschreibung des Herzogtums Lauenburg / P. von Kobbe. – Altona: J.F. Hammerich, 1836. – T. II. – 420 s.
7. Kobbe P., von. Geschichte und Landesbeschreibung des Herzogtums Lauenburg / P. von Kobbe. – Altona: J.F. Hammerich, 1837. – T. III. – 392 s.
8. Monumenta inedita regum germanarum cimbricarum, et megapolensium, Lipsia, MDCCXL. – T. II. – S. 2051-2052.
9. Nettelbla C. F. W., Freiherr von. Vorläufige furzgefaßte Nachricht von einigen Klöstern der H. schwedischen Birgitte auserhalb Schweden besonders in Deutschland mit Urkunden und Kupferstichen / C. F. W. Freiherr von Nettelbla. – Frankfurt, Ulm, 1764. – 206 s.
10. Prange W. Siedlungsgeschichte des Landes Lauenburg im Mittelalter / W. Prange // Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins. – Neumünster: Wachholtz, 1960. – Bd. 41. – S. 62-104.
11. Specht E. Bi uns to Hus in Krummesse: eine chronologische Erzählung unserer Dorfgeschichte Gemeinde Krummesse / E. Specht. – Krummesse, 1994. – 126 s.

12. Urkunden der Stadt Lübeck / Herausg. von dem Vereine für Lübeckische Geschichte und Alterthumskunde. – Lübeck: F. Asfchenfeldt, 1858. – T. II. – H. I. Urkunden bis 1300. – 600 s.

13. Urkundensammlung der Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Gesellschaft für vaterländische Geschichte. – Kiel: Commission der Akademischen Buchhandlung, 1839-1849. – B. I. – 690 s.

14. Urkundensammlung der Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Gesellschaft für vaterländische Geschichte / red. A. L. J. Michelsen. – Kiel: Königlichen Schulbuchdruckerei, 1842. – B. II. – 411 s.

References

1. Büttner, A. (1865), *Die Vereinigung des Livländischen Swertbrüderordens mit dem deutschen Orden* [The association of the Livonian Order of Swords brother with the Teutonic Order] // Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands, heraus. von der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostsee-Provinzen Ruslands, N. Kymmels Buchhandlung, Riga, B. I., H. I.

2. *Die Slawen in Deutschland. Geschichte und Kultur der slawischen Stämme westlich von Oder und Neiße vom 6. bis 12. Jahrhundert. Ein Handbuch* [The Slavs in Germany. History and Culture of the Slavic tribes west of the Oder and Neisse from the 6th to the 12th century. A handbook] (1970) / Herausg. J. Herrmann, Akademie-Verlag, Berlin.

3. Fircks, E. Freiherr von. (1895), *Die Ritterbanken in Kurland nach dem Original-Protokolle von 1618-1648* [The Knightshood in Courland after the original protocols from 1618-1648] // Jahrbuch für Genealogien, Heraldik und Sphragistik, J. F. Steffenhagen und Sohn, Mitau.

4. *Gut Krummesse* (1992) [Estate Krummesse] // Historische Kulturlandschaften in Lübeck, Lübeck.

5. Kobbe, P. von (1821), *Geschichte des Herzogtums Lauenburg* [History of the Duchy of Lauenburg], F.E. Huth, Göttingen, T. I.

6. Kobbe, P. von (1836), *Geschichte und Landesbeschreibung des Herzogtums Lauenburg* [History and Area Description of the Duchy of Lauenburg], J.F. Hammerich, Altona, T. II.

7. Kobbe, P. von (1837), *Geschichte und Landesbeschreibung des Herzogtums Lauenburg* [History and Area Description of the Duchy of Lauenburg], J.F. Hammerich, Altona, T. III.

8. *Monumenta inedita regum germanarum, cimbricarum, et megapolensium* [Unpublished tombs of kings Germany, Cimbric and Great Poland] (MDCCXL), Lipsia, T. II.

9. Nettelbla, C. F. W. Freiherr von (1764), *Vorläufige furzgefaßte Nachricht von einigen Klöstern der H. schwedischen Birgitte auserhalb Schweden besonders in Deutschland mit Urkunden und Kupferstichen* [Preliminary concise message of some monasteries of H. Swedish Birgitte from Sweden especially in Germany with records and engravings], Frankfurt, Ulm.

10. Prange, W (1960), *Siedlungsgeschichte des Landes Lauenburg im Mittelalter* [Settlement history of the country Lauenburg in the Middle Ages] // Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins, Wachholtz, Neumünster, Bd. 41.

11. Specht, E. (1994), *Bi uns to Hus in Krummesse: eine chronologische Erzählung unserer Dorfgeschichte Gemeinde Krummesse* [About our House in Krummesse: a chronological narrative of our village history municipality Krummesse], Krummesse.

12. *Urkunden der Stadt Lübeck* [Charters of Lübeck] (1858) / Herausg. von dem Vereine für Lübeckische Geschichte und Alterthumskunde, F. Asfchenfeldt, Lübeck, T. II., H. I. Urkunden bis 1300.

13. *Urkundensammlung der Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Gesellschaft für vaterländische Geschichte* [Collection of documents of Schleswig-Holstein-Lauenburg Society of Fatherland history] (1839-1849), Commission der Akademischen Buchhandlung, Kiel, B. I.

14. *Urkundensammlung der Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Gesellschaft für vaterländische Geschichte* [Collection of documents of Schleswig-Holstein-Lauenburg Society of Fatherland history] (1842) / red. A. L. J. Michelsen, Königlichen Schulbuchdruckerei, B. II.

Белоцерковець В.В., д.э.н., профессор, Национальная металлургическая академия Украины

Бург Круммессе на перекрестке веков: политические и экономические нарративы

В статье рассматриваются политические и экономические проблемы колонизации территорий Западной Балтики. Проанализированы особенности экономической эволюции Лауэнбурга, Стормана и Любека в первой половине II тысячелетия. Показана специфика становления, функционирования и развития хозяйств риттеров и раубриттеров Западной Балтики на примере бурга Круммессе. Определены основные источники доходов в различных рыцарских хозяйствах, их зависимость от политической ситуации. Раскрыта роль Ганзы и значение внешней торговли для процветания хозяйств риттеров и раубриттеров в XIII-XV веках.

Ключевые слова: бург Круммессе, экономическая история, Ганза, хозяйства риттеров и раубриттеров.

Bilotserkivets V., Doctor of Economic Science, Professor, National Metallurgical Academy of Ukraine

Burg Krummesse on cross-roads of centuries: political and economical narratives

The article discusses the political and economic problems of colonization of territories of Western Baltic. The features of economic evolution Lauenburg, Storman and Lübeck in the first half of the second millennium. It is show the specifics of the forming, functioning and development of the economy knight estate in example of burg Krummesse. The main sources of income in different knights estate, their dependence on the political situation. The role and importance of the Hanseatic League foreign trade enterprises to prosper Ritter estate in the XIII-XV centuries.

Key words: burg Krummesse, economic history, Hansa, economy of ritter and of raubritter.